

Köldök-Magyarország*

Alaposan felsülnénk, ha valami általánosítást szeretnénk mondani a jelenlegi magyar önkormányzatiság állapotáról. Pedig választások után vagyunk, a testületek sok helyütt cserélődtek, elvileg pontosan lehetne látni, hogy a kormányzati harapófogóból hogyan próbálnak kiszabadulni a kisebb települések vagy a városok. (Éppen volnának egészen zamatos falatok, látható például, hogy Paks a milliárdos ígéretek ellenére milyen szépen lefalcolt a NER csecséről. Csak aztán Orbán megérezte, hogy kicsúszik a kolbász a kezéből, és az elbukott helyi választás után a hétmilliárd forintos helyi adót lenyúlva nyomban különleges gazdasági övezetté minősítette az atomvárost. Ezzel ellehetetlenítette Paks frissen megválasztott ellenzéki polgármesterét. Ugyanezt egyszer már Göd esetében lejátszották, ott a Samsung gigaberuházásai után járó adót vonta el a kormányzat, igaz, kellett hozzá az elgyávult ellenzék árulása is – lásd *Mozgó Világ*, 2020. november.)

A magam szerény eszközeivel az idejű kampányban a falvakra fókuszáltam, annál is inkább, mert a tavasz folyamán igen szép megbízást kaptam a *Hóvége* internetes oldaltól. Az volt a feladat, hogy válasszak ki tíz lomkoronasétánytól mentes és a NER mocsarától messze lévő kistélepülést, és írjak szemléletes ri-

portokat a vidék gyötrelmeiről, küzdelmeiről. Ajándék ez a magamfajta riporternek, tisztára olyan, mint a régi szép időkben. Amikor még volt rendes helyi beszámoló a sajtóban, és az olvasók igényelték is. Jönni-menni, beszélgetni, aztán pedig írogatni – a boldog időkben ezt neveztük újságírásnak. Nem úgy, mint mostanában, hogy telefonon felhívjuk a polgármestert, mondaná el, milyen zseniális fejlődés vette kezdetét akkor, amikor odafújta a szél.

Maga a vidéki utazás mondjuk eléggé költséges vállalkozás. Mert arra, hogy vonattal vagy busszal menjek Nyírvasváriba, Ópályiba, Hernádnémetibe, gondolni se merem. Csak a kocsikázás jöhetett szóba a súlyos üzemanyagárak ellenére is. Első utamon, amikor a Nyírséget vettem célba, felidéztem magamban a harminc évvel ezelőtti kalandozásaimat. *Mélyszántás* címmel írtam változó minőségű szociográfiai riportokat a Magyarország felfedezése sorozatban a rendszerváltás forгатagába került falvakról, az átalakuló mezőgazdasági létformák körüli illúziókról cikkeztem. Piroskával utaztam, így tudtam a legjobban takarékoskodni. Így hívtuk az égésjavító adalék miatt rózsaszínre váltott gázolajat, melynek ára akkoriban éppen feleannyi volt, mint a rendes gázolajé. Elvileg nem volt szabad vele járni, de minden épeszű autós ezt használta. Ha megállított a rendőr, már nyúlt is az ember a bukszájáért. Ugyanannyit kellett

* A falvakról a fényképes riportok 2024 áprilisa és júniusa között jelentek meg a *hovege.hu* oldalon – a szerk.

zsebbe fizetni (3-4 ezer forint), mint az izzókészlet hiányaért (vagy bármi másért, ami a tetves korrupciót hizlalta).

A hosszú utazások alkalmával eszembe jutottak régi mondatok egykori szociográfus előéletéből. „Kivágták az asztalra a Milkáért és a három lóért a bongót” – mondta az öreg gazda a Szegedhez közeli Zákányszéken, ami azt takarta, hogy a téeszvagyon-nevesítés során sokan megijedtek attól, hogy nem jut nekik állat, ezért minden fillérüket összeboronálták arra, hogy ha már a traktort és kombájnt elhappolja a téeszelnök meg az agronómus, hazavihessék a marhát – ez lett volna a Milka. Élt akkoriban az az illúzió, hogy először csak egy marhát meg két disznót nevel a gazda, aztán hármat, négyet és így tovább. Mert azt hitték, úgy lesz megint, mint a múlt század harmincas éveiben, és a lassú szorgalom megtermi gyümölcsét. De nem így lett, mert a kommunista világ bennfentesei hamar megtalálták a kapcsolatot az osztrák/holland/angol tőkéhez, s a téeszek vagyontárgyaival meg némi rafinériával (ld. a zsebszerződéseket, amelyekről a *Mozgó Világ* is írt összegzést 2004 szeptemberében) felcsillant a lehetőség az oligarchikus rendszer gyors kialakításához. Orbánék az újrateremtett sógorkomavilágban minderre csak ráerősítettek, amikor saját maguknak és a haveroknak játszották ki az állami földeket 2010 után. A дума az volt, hogy új nemzeti középosztályt kell teremteni. Valójában sima földrablás volt. A fideszes oligarchák 2015–16 tájára megszerezték a jobb falatokat, elkezdtek nagy táblákon gabonát termelni, a földalapú támogatások-

ra is rárepült a maffia, magas rangú agrárhivatalnokok kezében futottak össze a szálak, naná, hogy a végén senki sem került börtönbe. Mire megjött a „migránsválság” 2015-ben, a vidéket lenyelte a falusi ember észjárását fölöttébb jól ismerő Fidesz, a választási térkép besárgult. Orbánék emberei eluralták a megyei közgyűléseket, s 2016-ra állandósult a kormánypárti nyomás azokon a településeken is, amelyek független jelöltekre szavaztak. A valóságban ez ma már úgy néz ki, hogy aki nem a fideszes érzelmű polgármesterre szavaz, nagy jövőben ne reménykedjen. Ma már többnyire csak az jut hozzá a javakhoz, aki belül van a körön. Ne felejtjük el, hogy a Fidesz a politikai pofára esések után úgy szívta fel magát a 2010-es alkotmányos puccs előtt, hogy elébb visszafoglalta 2006-ban a vidéki önkormányzatokat. A helyi atyafiak pedig szépen sorban beálltak Orbánék mögé. Szélárnyékban mesterkednek azóta is, egy-egy család vagy baráti kör sorra nyeri a választásokat, be vannak kötve a megye fideszes komisszárjaihoz – ők általában az országgyűlési képviselők –, hatalmuk megingathatatlan. Ők osztják a támogatásokat, ők bírálják el a pályázatokat, ők szólnak oda a megfelelő helyekre, ha szükség van rá.

A lefojtott levegőjű országban azok a kis önkormányzatok maradtak csak talpon, amelyek visszahúzódtak a közösségi megoldások világába. A helyi tisztaságra, a zöldügyekre még lehet alapozni, ezt a választók méltányolni is tudják, és odaadják szavazataikat. A jelek szerint csak így lehet ellensúlyozni a pártok akarnokait, akik tőkön, babon átgázolnak. Vagy így sem.

Kamugödrök

Hozzuk rögtön példának a Csongrád vármegyei Zsombó esetét. Évek óta az elsvatagosodás és a helyi víz-szaélések ellen küzd a kicsiny faluban Kármán Kolos 35 éves okleveles tájépítész, aki szüleivel érkezett a 90-es években az akkor még kiskert-kultúrával, fóliázással foglalkozó településre Szegedről, illetve később vissza Budapestről, mert a tanulmányait a fővárosban végezte. A múlt század végén virágzó almáskertek, körtések és barackosok szegélyezték az egykori tanyabokor határát, a fóliások csepegtető öntözéssel tudták a szárazság támadásait visszaverni. Amikor kiszáradtak a kutak, ennek is hamar vége lett.

A fiatalembernek az egyetem elvégzése után még volt munkája a környékbeli falvakban, részt vett például a zsombói rendezési terv kialakításában. Amikor viszont beütött a reptérügy, s miután a fiatal szakember fellépett ellene, több helyütt kegyvesztett lett a környékben. A hagymázás repülőtértervet 2019-ben álmodták meg, a Nagy Bara szikes pusztára gondolták, de persze suttyomban, mert rosszul adta volna ki magát, hogy a hivatalban lévő potentátok a védett dél-alföldi növények élőhelyét nézték ki a fölösleges beruházásra. A reptér alapjaiban változtatta volna meg Zsombó hangulatát, és egy ekkora horderejű döntést titokban akartak végigtolni az emberek háta mögött. A pusztára reptérnek szánt részét hamis vételi ajánlattal szerezte meg a falu, ugyanis mintagazdálkodás címszóval vették, kérték a területeket, és volt, aki emiatt ingyen az önkormányzatnak ajándékozta az osztatlan közös pusztából a tulajdonrészét.

A fiatal tájépítész már akkor is azt vallotta, hogy a szikes pusztára nem építünk semmit, pláne nem repülőteret. Erre az álláspontra helyezkedett a vezető tervező is, így aztán együtt rúgták őket ki a tájépítész-kompanyából. Kármán Kolos ekkor határozta el, hogy megvédi a pusztát, és ez valamelyest sikerült is neki, noha a polgármester-választáson öt éve 60-40 százalékos arányban alulmaradt.

Kármán a nemzeti parkot is mozgósította az agárkosbor (ez volt 2022-ben az év vadvirága) és a félmillió tő poloskaszagú kosbor védelmezésére. Küzdelme eredményesnek tekinthető, mert 2021-ben a helyi képviselő-testület elállt a nagyszabású tervek megvalósításától, nem tudták ugyanis ezek után a pusztára övezeti minősítését reptérre változtatni. A következő menetben a környezetvédő szakember közadattigénnyel derítette ki, hogy több településen úgy csapolják meg az EU-támogatásokat, hogy a szárazságra hivatkozva kamu víztározókat létesítenek. Kármán Kolos szerint ez lett a Homokhátság uniós pénzeinek lenyúlási modellje. Olyan dokumentumokat talált meg, amelyek szerint kifizették a vállalkozóknak azt a munkát is, amelyet nem végeztek el. Az EU-pénzekből létesített víztározók valójában pofonegyszerű talajvízgödrök, tovább szárítják velük a tájat, és csupán arra vannak, hogy átverjék az Európai Uniót.

A tájépítész nyolc tározó dokumentumait vizsgálta át, az összes kamutározó adatai a rendelkezésére álltak. Újra ringbe szállt, független jelöltként, a 6792 Másik oldal polgármesterjelöltje volt az idei választásokon. Azért indult, mert elege lett a természetkárosító beruházásokból,

a Homokhátság kiszárításából és abból, hogy átláthatatlanul működik a saját települése önkormányzata. – A hivatalban lévő polgármester, a kiterjedt rokonsággal rendelkező Gyuris Zsolt volt az egyik ellenfelem, de bevetették a régi trükköt is, elindítottak ellenem egy olyan figurát, aki öt éve Makón alig több, mint 4 százalékot kapott. A céljuk az lehetett, hogy a kampány során ne azokat mondjam el, amit szeretnék, hanem védekezni kelljen mindenféle hamis állítások ellen. Nyilván az volt a gond, hogy beleártottam magam az önkormányzati mutyiügyekbe, ez pedig szúrta annak az egy-két családnak a szemét, akik örök életre gondolják helyben a pozíciók és a pénzek elosztását.

A választások előtt magam is szorgalmasan kerestem Gyuris polgármestert, de Tanácsházi Mancika rövid úton lerázott: nem ér rá a polgármester úr olyan csacsiságokra, mint például az interjú. (Ez a lerázó technika több helyütt bejött. Számos településre bejelentkeztem, ahonnan vissza se hívtak. Elég volt a nevemet lefuttatni a Google-on, s mindjárt kiderülhetett, hogy nem tanácsos velem szóba állni. Akadt olyan falu is, ahol szívélyesen fogadtak, de aztán kiderült, hogy ami a helyi honlapon kulturális ajánlatként szerepel, ordas kamu, nincsenek olyan civil szervezetek, amelyekre uniós pénzt voltak szívesek elkölteni. Naná, hogy vissza se küldték a megjelenés előtt hozzájuk eljuttatott kéziratot. „A polgármester úr nem igényli a cikket – mondta egy másik Mancika rövid és viharos levélváltásunk után. – Nem kell rólunk mindenfélét írogatni. Nem jó az a falunak.”)

Feltétlenül szerettem volna azt is

megtudni, hogy a zombóiak ugyanúgy a szívükön viselik-e a kosbor sorsát, mint a fiatal környezetvédő. A választási eredmények azt mutatják, hogy annyira azért nem. A repertert álmodó társulat simán nyert, Gyuris polgármester maradt, több mint ötven százalékot kapott, fiatal ellenfele csupán 11-et. Minden mehet tehát tovább a maga útján. – Az emberek félelemben vannak tartva. Akik meghallgatták a helyi problémák taglalását, főleg ha vállalkozók, sok sikert kívántak, majd rémülten beszaladtak a házba – összegezte tapasztalatait Kármán Kolos. – Falugyűlés nincs, pedig kötelező lenne. Van helyette NAV-és Nébih-vizsgálattal való fenyegetés. Korábban atrocitások is értek amiatt, hogy el mertem indulni a választásokon. Az idén magányos szendvicsemerként jártam a 3 ezres lélekszámú falu utcáit. Az volt a célom, és a választási vereség ellenére ma is az, hogy a visszaélésekről lerántsam a leplet, s börtönbe juttassam azokat, akikről bizonyítható, hogy megszegték a törvényt és ártottak Zsombónak.

Sütni jó

Ugyanez a peremre sodródás volt kijelölve a Miskolchoz közeli Hernádnémetiben Galamb Alex számára, aki a cigánysorról próbált sajátos módszerrel kitörni. Lelemény, szorgalom és a szokásosnál masszívabb tűrőképesség kellett hozzá. A 26 éves Galamb Alex pár éve vágott bele, és most már húsz sori gyerek gyúrja, dagasztja nála a tésztát, hogy aztán abból pompás kifli, kenyér vagy briós süljön a profi kemencében. Miközben Alexék házát úgyszólván lehetetlen megközelíteni, mert az

úton jókora tengelytörő gödrök éktelelnek. Ezek kijavítása szóba se jöhet. Nincs rá pénz.

A Sütni Jó Alapítvány számára átalakított hátsó udvari lakrészben szakszerű mozdulatokat végeznek a gyerekek, a legkisebb hétéves, a legnagyobb 13, és mindegyikük pék vagy cukrász szeretne lenni. Galamb Alex, a miskolci Debreceni Márton Szakképző Iskola pék és cukrászati oktatója, aki 2017-ben a Szakma Kiváló Mestere versenyen országos negyedik helyezést ért el, a Covid idején hívta életre a Sütni Jót. – Sokáig hányódtam, nem találtam a helyem, nem éreztem jól magam sehol. Felvettek végül a Kisgergely Cukrászdába takarítónak, mosogattam fél évig, aztán mégis elértem, hogy beiskolázzanak cukrásznak. 2022-ben végeztem, utána rögtön le is érettségiztem.

Galamb Alex élettörténete magán hordozza azt a jellegzetességet, hogyha kidobják az embert az ajtón, vissza kell tudjon mászni az ablakon. A csalódások nem terítették le, ennek köszönhető, hogy jelenleg a Tokaj Hegyalja Egyetem tanítói szakán tanul, s közben az Agrárkamara révén pék-cukrász szakoktató lett, s nyomban alkalmazta egykori szakképző iskolája.

– A helyi gyerekekkel azért kezdek foglalkozni, mert nem vagyok híve a segélynek – hangzott a szakmai vallomás. – Nem halat akarok adni a kicsiknek, inkább megtanítom őket horgászni. Garantálom, hogy aki a Sütni Jó Alapítvány közösségében munkálkodik, elhivatottá válik. Sokféle támogatónk van, a gyerekek pedig hallatlanul élvezik.

Ezt a helyszínen is lehetett tapasztalni. Vanessa, Márk és a töb-

iek olyan lelkesedéssel kezelték az osztó- és kiflisodró gépet, és olyan alázattal hengerítették parányi kezükkel a tésztahurkákat, hogy azt csoda volt látni. Nem kiszuperált, olcsó masinákról van szó! Amikor az alapítvány bukszája kimerült, Galamb úr a közösségi média és a nyilvánosság segítségét kérte, s megnyíltak számára a lehetőségek. Egy magánember keverő-habverőt adományozott a Sütni Jónak, az eléggé távoli Soltvadkerti Vadkert Pékség és a Bakeline sütőipari beszerző cég egymillió forint értékű dagasztógépet hozatott Olaszországból a hernádnémeti műhelybe, ahol aztán számtalan tévécsatorna is felbukkant. A fiatal cukrászmester a közösségi média közbeiktatásával elérte, hogy trendi legyen az alapítvány mögé állni, a termék pedig, amelyet előállítottak a gyerekekkel, kifogástalannak bizonyult. Naná, hogy a politika is felfedezte magának, megfordult a putrisoron átalakított modern műhelyben a nemrég menesztett igazságügyi miniszter, Varga Judit, és bejelentkezett a (szintén dicstelen körülmények között távozó) köztársasági elnök, Novák Katalin is, de aztán az ő látogatása a kegyelmi botrányt követően már elmaradt.

A gyerekek majdhogynem művészi kivitelű briósokat formáznak, és profi módon kezelik a muzeális értékű osztógépet is (mert minden sütinek hatvangrammosnak kell lennie). – Amellett, hogy az adományok jóvoltából fejleszteni tudjuk az alapítványnak helyet adó házat – megvolt a nyílászárócsere és a tető is ki lett cserélve –, a gyerekek tableteket kaptak a Telekomtól, beállt mögénk a miskolci Barber Shop, közösen járunk moziba, és tö-

rődünk az iskolai előmenetellel is – foglalta össze a gyerekek által csak Ali bának szólított fiatalember. – A télen ötszáz Mikulás-csomagot osztottunk ki a faluban, lassan itt is kezdenek elfogadni bennünket. Az biztos, hogy ha valaki pékséget vagy cukrászatot akarna nyitni Hernádnémetiben, pár év múlva válogatni lehetne a jól képzett fiatal szakemberek között.

A gond csak az, hogy erre igen kevés az esély. A helyi hivatalosság ismerős közönnyel figyel Galamb Alex kitörési kísérletét. Ha most kiürítenének egy üres helyiséget, holnapról profi péksége lehetne a falunak a sok-sok cigánygyerek szak tudásával. De ehhez az kellene, hogy a helyi viszonyok fölött rendelkező pártemberek – akik simán újráznak minden választáson – észrevegyék, hogy voltaképpen mijük van.

66

Minarik Ede nyírvasvári kiadásban

Presztízsrangadóra került sor április 7-én Ópályiban, a nagy ellenfél Nyírvasvári látogatott a helyi arénába, a szépszámú közönség előtt megtartott derbin hallatlan izgalmak közepette előbb a Pályi szerzett vezetést, majd rúgott két kapufát is, de nem tudta tovább növelni az előnyt. A szünetben aztán valami történhetett a vasváriak öltözőjében, ahol a 41 éves Paulik János elnök és tréner képletesen szólva minden bizonnyal vért itatott fiaival. A második félidőt végigtámadva tudtak fordítani a rangadón, s noha a helyi nézők a szünetben még azzal nyugtatták magukat, hogy nem olyan harapós a Vasvári, mint ősszel, mégis fiasco, 1:2 lett a vége. Győzött a Nyírvasvári, s megerősítette helyét a Szabolcs

megyei másodosztályú bajnokság élmezőnyében.

Van ugyan munkalehetőség Nyírbátorban és Mátészalkán, sokan ingáznak a környékben, de ha a helyi közösségek felől közelítünk, azt látjuk, hogy a srácok második családja a faluban a futballklub, más épkezláb közösség nem nagyon létezik. Az edző, aki civilben a helyi boltos, 2012 óta tüsténkedik a futballban. Mára az ő klubja lett a legnagyobb élő közösség Nyírvasváriban, hiszen az utánpótlásban hetven 18 év alatti gyerek sportol. Paulik az U19-esekkel kezdte, s rögtön második helyen végeztek az ifjúsági bajnokságban. Akkor jött rá, hogy ért a fiatalok nyelvén. – Utánpótláscsapatunkban ma több abszolút szegénységből érkező gyerek is kergeti a labdát – mondta az edző –, volt, aki tőlünk kapta az első stoplis cipőt, mert otthon nem tudták neki megvenni. Roma gyerekek is mindig voltak velünk, most is játszanak az ifiben. Az öregebbek között is akadtak páran, mi neveltük őket. Ma is itt vannak körülöttünk, szívvel-lélekkel szurkolnak a csapatnak. Játsszanak a csapatban egyetemisták is, egyikük testnevelés szakra jár, edző akar lenni.

Paulik János a saját és a bérelt üzlet, illetve a neje által üzemeltetett bolt és italbolt felfuttatása mellett azért kezdte a futballt támogatni, mert ő maga is igazolt nyírvasvári futballista volt tizennégy évesen. Védekező középpályás poszton állt helyt, aki persze a sport mellett informatika szakon érettségizett, majd a nyíregyházi főiskola gazdálkodás szakán szerzett diplomát. Tudta, hogy valószínűleg nem lesz belőle nagy játékos, de a játék szeretete a szenvedélyévé vált.

– Igen jó a kapcsolatunk az önkormányzattal, támogatnak bennünket, magára vállalja például a falu a rezsi költségeket, az öltözőtakarítást is. Olykor bálákat szervezünk, amelyeken külső támogatóinkat próbáljuk elérni, gyűjtjük az 1 százalékokat, az iparüzési adó tíz százalékát is föl lehet a csapat javára ajánlani. Nyírvasváriban közel kétezren élnek, sok a kiköltöző Nyírbátorból, van ipari és mezőgazdasági munka, a romák közül is egyre többen dolgoznak. – A családomnak nagyon sokat köszönhetek! Ha nincs a megfelelő otthoni környezet, a párom támogatása, akkor lehetetlen ilyen minőségben elvégezni ezt a munkát! Két leányom van, egy 12 meg egy négy és fél éves, nagyon bízom benne, hogy a kicsi focizni fog, és viszi tovább a hagyományt.

A pályi gyepen a játékosok és a családtagok – feleségek, barát nők és szülők – önfeledten ünnepelték a győzelmet (Vasvári Mátészalka egyik, Ópályi a másik oldalán van, a távolság 25 kilométer). Egyikük vidáman megjegyezte, így, hogy győztek, sokkal jobb nekivágni a hazafelé vezető útnak. A győzelmet egyébként Nyírvasváriban sem kell megmagyarázni.

Hosszúlétra eszközkölcsönző

Mit tegyünk, ha szükségünk van teleszkópos nyelű fűrészre, mert gallyazni szeretnénk a magasban? Vagy éppen kerti mulatságot szervezünk, és nincs elég sörpadunk. Még az is előfordulhat, hogy mankót, fürdetőszéket kell gyorsan kerítenünk, üst és üstház kellene, vagy szeretnénk átbiciklizni a szlovák oldalon lévő Ipolykiskeszire, de nincs túrakerékpárunk. Nem nagyon for-

dulhat elő az sem, hogy bekopogunk a szomszédba, és azt mondjuk, jó napot, Lajos bácsi, nincs maguknál véletlenül egy fölösleges pedálos go-kart?

Ipolytólgyesen viszonylag egyszerű a helyzet: mindezt és még sok minden mást is kölcsönözni lehet. De kitől, honnan? Hát az önkormányzattól. A Hosszúlétra Közösségi Eszközkölcsönző egész évben nyitva van. A kölcsönzés pedig ingyenes.

– Amikor elkezdtük, s beszereztem az első eszközt, egy háromszor 11 fokú létrát, többen fintorogtak, úgyse jön össze, nincs értelme, mondták, tönkreteszik a dolgokat. Aztán kiderült, hogy fényesen működik – összegezte tapasztalatait a 66 éves Radnai Bertalan, aki tíz évig volt független polgármestere a festői szépségű börsönyi falucskának. Miközben Rétvári Bence államtitkár fideszes köre már 2019-ben rá akart tenyerelni a kis falura, de elcsúsztak, a pragmatikus tervekkel előálló jelölt 66 százalékot rájuk vert. Minden együtt állt volna ahhoz, hogy 2024-ben is elinduljon, de elege lett a szekatúrából, és gálánsan félreállva inkább az unokázást választotta.

– Az önkormányzatnak szolgálnia kell, nem lehetünk híján a közösségi megoldásoknak – összegezte elgondolásait Radnai Bertalan. – Traktorkunk is van, amivel meg lehet oldani az őszi szántást. A Covid ösztönzött bennünket arra, hogy kitaláljuk a „projektjeinket”. Ha a járvány idején úgyis otthon kell maradni, kiadtuk a jelszót, irány a kert. Volt idő, amikor elszaporodtak egyes falurészekben a patkányok. A falufejlesztési fórumon kisütöttük, hogy minden ingatlanba rágcsálóirtó dobozokat kell kihelyezni. Kezdetben egymillió

forintunkba került, ma már elég rá 200 ezret költeni. De nem az történt, hogy én eldöntöttem, megkérdeztük a népet, akarják-e, hogy elriasszuk a patkányokat. A faluban nincs iskola, óvoda és bolt. Úgy oldottuk meg, hogy a gyerekeket Letkésre visszük a saját mikrobuszunkkal reggelente, az idősekkel pedig heti két alkalommal Vámosmikolára megyünk bevásárolni. Minden probléma magában hordozza a megoldást. Én pedig a megoldások híve vagyok.

A pedálos gokartot nem véletlenül említettük. Természetesen ezekből is van egynéhány a falunak, maga a polgármester is él-hal a versenyekért. Nemcsak a taposós járgányokkal megtartott derbikért a Kerék Fesztiválokon, hanem a (saját, önkormányzati csónakokkal szervezett) vízitúrákért és például a szlovákiai oldalon lévő Ipolykiskeszivel vívott Ipoly-napi kötélhúzó versenyekért is (amit az idén augusztus 10-én rendeztek). A szomszédoknak bele kellett húzni, mert sokáig 2:1-re vezettek a tölgyesiek. Pünkösdkor szlovák–magyar focitornát is rendeznek, akkor van ideát a búcsú.

Ipolytölgyesnek 250 lakosa van. A legutóbbi választáson (2019-ben) 170-en szavaztak, abból Radnai úrra száz voks jutott. Akinek fő víziója, hogy Ipolytölgyes önálló falu legyen, ne főnről mondják meg az ittenieknek, hogy mikor mit kell csinálni. A falu határában van egy alkatrész-üzem, ahol 800-an dolgoznak, a katolikus egyház 35 éve alapított Szent Erzsébet Otthonában is 120 helyi talál munkát. Itt dolgozott egyébként polgármestersége előtt az eredetileg állattenyésztő üzemmérnök végzettségű Radnai Bertalan is, aki azt vallja, hogy életének döntő mozzanata a

társadalmi hasznosság. – Jobboldali konzervatív beállítottságú ember vagyok – hangzott a vallomás –, de amit e mögé bújva művel a politika Magyarországon, azzal sokszor nem értek egyet. Meggyőződésem, hogy a politika nem idevaló, nem lehet például vele levágni a magasban lévő gallyakat. Nekünk közösségi szinten kell a feladatainkat megszabni, mindig azt kell nézni, hogy mi a jó a tölgyesieknek. Ha ők nem akarnak valamit, akkor azzal gyorsan le kell állni. A falu központjában kihelyezett emlékkövön is az áll, hogy „a tölgyesiek évszázadokon át éltek békességben Istennel és a természettel. Adja a Mindenható, hogy ez a ránk következő századokban is így legyen!”

Az említett faluközpontban, mely voltaképpen egy hosszú utca, pompás játszóteret létesítettek, és van egy kis bekerített füves focipálya is. A művelődési ház és könyvtár tetején napelemek csillognak, 2015-ben fejezték be a felújítást. A falucska hangulatos kikötővel is rendelkezik. Rend van mindenütt, üde tisztaság. Itt még a buszmegálló is máshogy néz ki, mint azt máshol megszokhatuk. Az önkormányzat számos környezeti kitüntetés és minisztériumi dicséret mellett rendelkezik komoly nemzetközi elismeréssel is. A Hosszúlétra önkormányzati szemlélet kialakításáért például a bécsi székhelyű Social Marie szervezet I. díjjal jutalmazta Ipolytölgyest 2023-ban. Ez volt különben a fő oka annak, hogy bevettem őket riportutam állomásai közé. Lehet boldogulni a NER nélkül is.

Vissza kell tartani a vizet

A fővároshoz közeli Pilisborosjenőn nagyjából ugyanolyan természe-

tű gondok vannak, mint Zsombón. Ügyelni kell a falut övező környezet megóvására, de itt ellent kell állni a tömött zsebbel érkező ötletemberek nyomásának is. A cél legtöbbször az, hogy a befektetők helyet keresnek az agglomerációban a kiköltözéses lakóparkoknak – ami Zsombón reptér, az itt a nagyváros terjeszkedése. Ami persze együtt jár a falusi hagyományok felszámolásával. Ha viszont ez megtörténik, a helyiek nem választják meg a helyi képviselőket és a polgármestert: róka fogta csuka.

Nem könnyű feladat, ezért olykor a helyieket is meg kell győzni arról, hogy pontosan mi az igazi fejlődés.

– Az a célunk, hogy Pilisborosjenőt megőrizzük falunak – szögezte le a 31 éves Antonovits Bence Dániel, Tömöri Balázs polgármester zöld és kék infrastruktúráért felelős tanácsnoka. – Nem engedünk az ingatlan-speculációs nyomásnak, ami a teljes agglomerációt jellemzi. Ezért hirdettünk moratóriumot az indokolatlan belterületbe vonások ellenében. Miközben folyamatosak a megkeresések, itt és ott is szeretnének lakóparkot építeni.

Ez eléggé világos program. Felléptek tehát a képviselők az elővárossá alakulás ellen, helyette élő közösséget, mozgalmas és izgalmas falut szeretnének. Amit a programokban úgy hívnak, hogy kezdeményezték a hagyományos falusi közösségek újradefiniálását. Ennek bázisai azok a mikroközösségek, amelyekben a helyiek szerepet vállalnak. Ilyen a társasjáték- vagy a pingpongklub, esetleg a focicsapat, mely ottjártamkor épp a baden-württembergi testvértelepülésen, Steinheim am Albuchban játszott barátságos meccset. Szintén fontos mikroközösségek a téészek,

de itt ne a rossz emlékű „közös”-re, sokkal inkább a közös művelésű újfajta termelészövetkezetekre kell gondolni, közel ötvenen érintettek benne. A helyi hagyományokat ápolják a néptáncgyűttesben és a sváb énekkar próbáin.

Pilisborosjenő arra is törekszik, hogy szolgáltató jellegű településvezetést honosítson meg. A települési koncepció például közösségi tervezéssel, a Völgy Zugoly Műhely szakmai segítségével jött létre. Ha fasort akarnak telepíteni, nem egyszerűen kiosztják a feladatot a helyi „gamesznek”, hanem hívják a polgárokat, jöjjenek, segítsenek az ültetésben. Ügyelnek arra is, hogy a helyi szaktekintélyek részt vegyenek az önkormányzati munkában.

– Az első ciklusban a legfontosabb ígéretünk az volt, hogy megóvjuk Pilisborosjenőt a további belterületbe vonásoktól és az elvárosiasodástól – így tettünk és teszünk a továbbiakban is. Focipályát, tornatermet, faluházat, új háziorvosi praxist és állami finanszírozású fogászati rendelést hoztunk létre a faluban. Megtripláztuk a gyalogos-átkelőhelyek számát, 885 méter hosszon járdákat építettünk, és 140 új lámpaoszlopegységgel bővítettük a közvilágítást. Mindezt elsősorban nem saját forrásból, összesen 2,7 milliárd forint pályázati pénzt nyertünk a település fejlesztésére – foglalta össze a mozgalmas és rendhagyó öt éves ciklus történéseit Tömöri Balázs polgármester. Az úrlap alja

Külön gond volt az elmúlt években a villámárvizek kezelése. A villámárvíz a klímaváltozás csalhatatlan jele, egy alkalommal egy óra alatt oly sok eső esett, hogy a víz levitte a Tücsök utcát a 10-es útra. Pilisboros-

jenő a völgyben épült, eddig az volt a szokás, hogy gyorsan vezessék el a fölösleges vizeket a Cigány-patakba, most viszont az aszály miatt vissza kell tartani a vizet, lassítani kell a lezúdulást. A TOP Plusz állami pályázaton 300 millió forintot nyertek övárorendszer kiépítésére, a többletvizeket esőkertekben használnák fel. Naná, hogy ettől egyes helyiek megijedtek, ismeretlen számukra az új technológia, attól féltek, hogy szűnyogkeltető tavak lesznek a faluban. A főnökségnek le kellett ülni mindezt megbeszélni. Közösen kell megtanulniuk az új időkben, hogy mikor és hogyan lehet cselekedni. A párbeszéd legjobb terepe a közösségi média. Itt népszerűsítik a faluház kulturális eseményeit, s nem áll tőlük távol az ismeretterjesztés sem, amikor a komposztálásra, a fák kezelésére vagy a kertészeti időszakok teendőire hívják fel a figyelmet. Három nagy fóliasátor is üzemel a faluban, a Covid idején sütötték ki, hogy a helyi kertészek a Maradj otthon!-t így is meg tudják oldani.

Utam végén nagy sétát tettem a faluban. Láttam, hogy éled újjá a hegyből lefutó patak, s milyen hangulatos plázst lehet a partjára építeni. Az első ilyen elkészült, s a víz csörgedezése nem került egy fillérbe sem. Ellenben jó lesz tőle az ember hangulata.

Ami egy várostól elvárható

Jártam azért nagyobb helyeken is. Erdőkertes, Veresegyház kistestvére a legnagyobb községi jogállású településként éli mindennapjait, immáron 10 ezernél többen laknak a lankás völgyben. Egy helyi mondás szerint aki náluk nagyobb, az vagy nagyközség, vagy város. Erdőkertes

is beadta ugyan 2015-ben városi pályázatát, de nagyon szigorúak voltak a feltételek, elutasították őket. Emiatt senki nem dőlt a kardjába, megértették, mondta Pásztor László független polgármester, és hozzátette, a városi ranghoz párosult volna némi finanszírozási előny, és az ingatlanok értéke is nőtt volna. – Csináljuk tovább a dolgunkat, maradunk község, azt nyújtjuk a polgároknak, ami egy várostól is elvárható. Az a célunk, hogy legyenek olyan ötleteink, amelyek nem kerülnek pénzbe. Ez eddig is bevált, megyünk tovább a magunk útján.

Miféle ötletekkel lehet az igényes és gyarapodó helyi közösség kedvében járni? Mindjárt itt van a sárgakuka-akció, melynek előélete van. Sokáig gyürköztek a helyiek a selektív hulladékos ingyenszakokkal, de amikor kitették a ház elé szerdánként, hogy elvigyék, a környékbeli rókák, aranysakálok és vaddisznók „átnézték” azok tartalmát, és szétrágták a zsákokat. Ki kellett valamit találni. Volt Vácott egy gyártó, az első körben kétszáz kukát helyeztek ki, a lakók kifizették a kuka árát, tiszta, üde maradt a közterület, megoldódott a kérdés. A sárgakuka-akció a Gondoskodó Önkormányzat Program része volt.

Miként a rendszám-tábla-akció is. Ez sem emésztett fel olyan összegeket, amivel megrendítették volna a helyi költségvetést. – A rendőrök, mentők, tűzoltók és futárok panaszkodtak, hogy nem találják meg könnyen az ingatlanokat – jegyezte meg a polgármester –, ezért volt szükség a jól látható jelzésekre.

Egy másik ötlet a vízfelhasználással kapcsolatos. Az önkormányzat 250 perlátort (nyomáscsökkentőt)

szerzett be, és osztotta ki az igénylőknek. A cél a kevesebb otthoni víz használata volt. Jövőbe mutató kérdés, hamar megértették az új beköltözők. Akikkel különben minden év februárjában találkoznak, 30 százalék fölötti a megjelenési arány. Az Isten hozta Erdőkertesen programon az új lakosok vetített képes előadást nézhetnek meg, majd a megvendégléssel dúsitott háromórás beszélgetésen össze lehet ismerkedni a polgármesterrel és a hivatal munkatársaival. A cél, hogy az újakat segítsék a gyorsabb beilleszkedésben. A szeptember utolsó hétvégéjén rendezett kertészeti fesztiválon kiosztott fehér szalagra ez van írva: Erdőkertes – Közösen váltjuk valóra. Szintén a szellemes ötletek sorába tartozik az az információs kilincsakasztó, amelyen a polgármester baráti üdvözléssel köszönti a polgárokat, amúgy pedig az akasztón kifejezetten fontos helyi elérhetőségek – posta, bankautomata, állatorvos stb. – sokasága található meg. Innen lehet tudni azt is, hogy a szobrok falujában – se szeri, se száma a köztéri alkotásoknak – kocsonyafesztivállal kezdődik a rendezvények sora februárban, de még Alfa Romeo Találkozó is szerepel a nyári kínálatban.

– Azt szokták ránk mondani, hogy nagyjából készen van a falu – foglalta össze mondandóját Pásztor László. – A következő évek fontos feladata a csapadékvíz elvezetése, a bölcsődék, óvodák bővítés és legfőképpen az, hogy minőségi kultúrával építsük a falut. A magam részéről azt tudom ígérni, hogy kevesebb lesz a madarakról elnevezett utca, inkább Bartókról, Kodályról, Lisztról és Erkelről fogunk utcákat elnevezni.

Nem maradt ki az sem, hogy azért Pásztor Lászlónak annyira nem nehéz polgármesternek lenni. Édesapja, Pásztor Béla Veresegyházon 1972 óta megszakítások nélkül 58 éven át volt tanácselnök-polgármester. – A tanár barátomnak tanár volt az apja – mondta Pásztor László. – Azt láttam otthon négyéves korom óta, hogy az apám szombat vagy vasárnap reggel is indul társadalmi munkára, találkozókra. Nyilván befolyásolt, amikor én is erre adtam a fejem. De azért nem ez dönti el a dolgokat.

Pártatlanok

Érdekes, hogy a vidéki helyszíneken egyáltalán nem találkoztam pártokkal. Pedig a választásokon rendszeresen leszereplő ellenzéki kompániák háza táján azt szokták mondani – más már nem jut az eszükbe? –, hogy azért vesztek (már megint), mert 1. erős a médiaterror, illetve 2. nincsenek ott a kistelepüléseken. Valóban nincsenek ott. Ez lehet az oka annak, hogy gőzük nincs arról, mit esznek, mit isznak, mit akarnak a helyiek. Ezt a menjünk vidékre dolgot is úgy képzelik, hogy kibérlik a régi ÁFÉSZ-irodát, kiírják rá, hogy ők a párt, és a választók elkezdnek özönleni hozzájuk, s könyörögnek, hadd gyűjtsenek már nekik kopogtatócédulát. Ennél azért szervesebb kapcsolat kellene a vidékkel. Nem árt ott lenni a kötélhúzó versenyen, s csak részt kell venni a szemetes utcák kapirgálásában, társadalmi munkákban is.

Ez persze csak az érem egyik oldala. Mert helyben azért igénynek is kellene lennie a pártra. Most mégis az van, mintha a kollektivismus ismételné magát. A falvakban

elfogadták – és ez a munkanélküliséggel sújtott, jószerevével csak a közmunkára hagyatkozó településeken különösen érvényes –, hogy ne legyen érdekérvényesítésre képes helyi társadalom, független hatáskörrel bíró polgármester vagy vita. Ami a demokrácia alappillére. Amíg ezek hiányoznak, folytatódhat az a gyakorlat, hogy a kormány meghosszabbított keze, az országgyűlési képviselő választja ki azt, hogy ki legyen a polgármester. Természetesen abból az álfüggetlen fajtából, aki ilyen-olyan pályázatok révén a Fidesz tenyeréből eszik. Még hozzá úgy, hogy ismeri a központ visszaosztásos, korrupt gyakorlatát. A Fidesz a 19 vármegyéből 18-ban az idejéi önkormányzati választásokon is tarolt, változatlanul kézben tartja a falvakat, a kormánypárt pozíciói csak a városokban gyengültek. A kizsigerelt falu, amelynek pályázati lehetőségei a feudális megyei kapcsolatokon múlnak, nincs érdekeltté téve abban, hogy átálljon. A Fidesz ellen „emberkedő” kis falusi polgármesterek a városban boldoguló családtagjaikon keresztül megfoghatók. Magyarán ha az ellenkezők családtagjai szeretnének előre jutni mondjuk a megyei ranglétrán (közgyűlésben, bíróságon vagy a hivata-

lokban), az könnyen megakadályozható, máris be van fogva a lázadók szája. A Tisza Párt sem a falvakban érte el jó eredményét, Magyar Péterről a propagandasajtó miatt csak annyi tudható, hogy magnóra vette a volt nejevel történt civakodását. A falvak visszaszerzése tehát jó ideig még várat magára.

A helyzet mégsem teljesen reménytelen. Megkoptak ugyan a demokráciába vezető utak, tele vannak jókora kátyúkkal, de újjáépíthetők. Kanyargós utazásaim arról győztek meg, hogy a vidék nem tanulatlansága vagy képzetlensége miatt nem mer átállni, ugyanúgy pár évben mérlik a talpon maradást a kistelepüléseken is. A helyi vezetők mérlegelik, hogy mekkora a kockázata a Fidesz-éra elleni mesterkedésnek. A végén ránéznek saját köldökükre, és győz a jobb a békesség kényelmes elve. Érdemesebb vállalni a megye korrupt gyakorlatát, semmint világitás nélkül elindulni a sötét éjszakában. De azért azt a szabályt, amit az egykori öreg gazda, Tanács Géza fogalmazott meg egykor Zákányszéken, nem felejtették el. Így hangzott: „Kétféle ember van a világon, a rendes ember meg a szar ember. A rendest meg kell süvegelni, a szart pedig le kell söpörni a járdáról...”